

Ο ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ ΜΕΛΙΤΩΝ ΧΑΤΖΗΣ (1913-1989)

- Ο βίος, η θεολογική προσφορά και η εκκλησιαστική δράση του μεγίστου Πατριαρχικού Ιεράρχου του προηγούμενου αιώνας
- Ο Καβάφης των θεολογικών μας γραμμάτων

Ο μακαριστός και αλησμόνητος Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνας κυρός Μελίτων ο Α΄ (1913-1989), κατά κόσμον Σωτήριος Χατζής, εγεννήθη στην Κωνσταντινούπολη το έτος 1913 από τον Νικόλαο και την Ευδοξία, το γένος Μπακαλοπούλου.

Την στοιχειώδη εκπαίδευση έλαβε στην κοινοτική – αστική σχολή Γαλατά και άκουσε τα γυμνασιακά γράμματα στο Ελληνικογαλλικό Λύκειο της κοινότητας του Σταυροδρομίου. Στη συνέχεια ετέθη υπό την πνευματική προστασία και χειραγωγή του Οικουμενικού Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Βασιλείου Γ΄ (1925-1929) και εισήχθη, ύστερα από επιτυχείς εξετάσεις, στην ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης από την οποία απεφοίτησε αριστούχος και μετ' επαίνου το έτος 1934, αφού υπέβαλε προηγούμενως εναίσιμη διατριβή περί της «*Θεοπνευστίας των Θείων Γραφών κατά τους Αποστολικούς Πατέρες και τους Απολογητάς της β΄ Εκατονταετηρίδος*».

Διανύοντας το τελευταίο έτος των σπουδών του χειροτονήθη διάκονος από τον μακαριστό γέροντά του, Μητροπολίτη τότε Χαλκηδόνας και μετέπειτα Οικουμενικό Πατριάρχη Μάξιμο Ε΄ (1946-1948), και έλαβε κατά την χειροτονία του το όνομα Μελίτων. Έπειτα διορίστηκε Αρχιδιάκονος στην Μητρόπολη Χαλκηδόνας και διακρίθηκε σ' αυτή ως λαμπρός Ιεροκήρυξ και κατηχητής, αφού ο ίδιος ίδρυσε πάμπολλα και διεύθυνε όλα σχεδόν τα κατηχητικά σχολεία της επαρχίας (1934-1938).

Τον Μάρτιο του 1938 ο Πατριάρχης Βενιαμίν Α΄ (1936-1946) εκάλεσε τον Μελίτωνα στην θέση του Υπογραμματέως της Αγίας και Ιεράς Συνόδου απ' όπου με ζήλο υπηρέτησε την Μητέρα Εκκλησία μέχρι το 1941, οπότε χειροτονήθη πρεσβύτερος από τον αείμνηστο Μητροπολίτη Χριστουπόλεως Μελέτιο. Το ίδιο έτος απεστάλη υπό του Πατριαρχείου για μετεκπαίδευση και επιμόρφωση στο Μάντσεστερ της Αγγλίας. Εκεί ο Μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανός διόρισε τον Μελίτωνα προϊστάμενο της ελληνορθόδοξου κοινότητας. Λόγω όμως της εμπολέμου καταστάσεως (Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος 1939- 1945) επί διετίαν εξυπηρέτησε τις θρησκευτικές ανάγκες των ορθοδόξων στρατιωτών και προσφύγων στην Μέση Ανατολή και ηδυνήθη να μεταβεί στο Μάντσεστερ μόλις τον Σεπτέμβριο του 1943, όπου παρέμεινε μέχρι και το έτος 1947, επειδή παρηκολούθησε μαθήματα στο μεταπτυχιακό τμήμα της πόλεως εκείνης. Παράλληλα, μοναδική και αξιοθαύμαστη υπήρξε η ποιμαντική και εκκλησιαστική δράση και προσφορά του στην εκεί ελληνορθόδοξη κοινότητα, όπου συνέχισε το έργο του αειμνήστου Μεγάλου Πρωτοπρεσβυτέρου της Μητρός Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, Κωνσταντίνου Καλλινίκου.

Κατά το έτος 1947 ο αείμνηστος Οικουμενικός Πατριάρχης Μάξιμος ο Ε΄(1946-1948) εκάλεσε τον Μελίτων πίσω στο Φανάρι, όπου τον ενέταξε στην Πατριαρχική αυλή και τον διόρισε Μέγα Πρωτοσύγκελλο του Πατριαρχείου. Ο Μελίτων παρέμεινε στην θέση αυτή επί μία τριετία (1947-1950) και στις 23 Νοεμβρίου του 1950 η Αγία και Ιερά Σύνοδος εξέλεξε αυτόν ως Μητροπολίτη Ίμβρου και Τενέδου (1950-1963). Η εις Επίσκοπο χειροτονία του ετελέσθη στον πάνσεπτο πατριαρχικό ναό του Αγίου Γεωργίου κατά την πατριαρχική και συνοδική θεία λειτουργία επί τη θρονική εορτή του Αγίου Ανδρέου (30 Νοεμβρίου), προεξάρχοντος του αειμνήστου Οικουμενικού Πατριάρχου Αθηναγόρου Α΄ (1948-1972).

Το έργο του στην Μητρόπολη Ίμβρου και Τενέδου

Κατά τη διάρκεια των δεκατριών ετών της αρχιερατικής διακονίας του στην Ιερά Μητρόπολη Ίμβρου και Τενέδου ο αείμνηστος και μέγας Ιεράρχης Μελίτων άνευ υπερβολής ανέστησε με την δράση και προσφορά του τα δύο απομακρυσμένα νησιά.

Ίδρυσε στα δύο νησιά επτά σχολεία για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ένα ημιγυμνάσιο, το οποίο ήταν πρόθεσή του να διευρύνει σε πλήρες γυμνάσιο, αλλά η τουρκική κυβέρνηση δεν παρέσχε την σχετική άδεια. Το κτίριο που προοριζέτο για να στεγάσει το γυμνάσιο, ανηγέρθη ως γυμνάσιο, αλλά ελειτούργησε τελικώς ως ημιγυμνάσιο και δημοτική σχολή Παναγίας. Ο Μητροπολίτης Μελίτων διοργάνωσε τα σχολεία αυτά με άξια εκπαιδευτικά στελέχη και με πρόγραμμα που ενέκρινε η κυβέρνηση. Εμερίμνησε και για την περαιτέρω λειτουργία των σχολείων με την μετεκπαίδευση δασκάλων και καθηγητών στα πανεπιστήμια του εξωτερικού με υποτροφίες που ο ίδιος προσωπικώς παρέσχε στους νέους εκπαιδευτικούς. Ίδρυσε επίσης στην Ίμβρο πέντε νηπιαγωγεία και διάφορους μορφωτικούς συνδέσμους για τους νέους, καθώς και συσσίτια για τους απόρους μαθητές.

Παράλληλα ησχολήθη αποτελεσματικώς με τα προβλήματα του ποιμνίου του. Επέτυχε για τον λαό του νησιού οδοποιία, ηλεκτροφωτισμό στα χωριά, ύδρευση, ίδρυση νοσοκομείου στην πρωτεύουσα του νησιού Παναγία και συνέβαλε εν γένει με τις πρωτοβουλίες του στην ανάπτυξη της γεωργίας και στην αξιοποίηση του θαλασσιού πλούτου των δύο νησιών.

Επί των ημερών του επείσθησαν οι βουλευτές του νομού Δαρδανελλίων, όπου υπάγονται τα δύο νησιά, και τελικώς η τουρκική κυβέρνηση επέτρεψε την εφαρμογή ομογενειακής παιδείας στην Ίμβρο και Τένεδο, όπως ακριβώς συνέβαινε στην Κωνσταντινούπολη. Κατά το έτος 1952 με έγκριση της κυβερνήσεως ο Μητροπολίτης Μελίτων εγκαινιάζει τα κτίρια τριών νέων σχολών: α) μιάς στην πρωτεύουσα της Ίμβρου, Παναγία, που περιελάμβανε μία εκτατάξια αστική σχολή και ένα ημιγυμνάσιο, β) μιάς εκταταξίου δημοτικής σχολής στο χωριό του Κάστρου και γ) μιάς αστικής εκταταξίου σχολής στην Τένεδο. Τον Μάιο του 1955 ο Μητροπολίτης Μελίτων εγκαινίασε το νέο σχολείο της κοινότητας Αγριδίων Ίμβρου, ανακαίνισε τον ναό της κοινότητας Γλυκέος, ενώ κατά το έτος 1955 κατετέθη ο θεμέλιος λίθος τόσο του νοσοκομείου Ίμβρου και όσο του νέου σχολικού κτιρίου της κοινότητας Σχοινουδίου Ίμβρου.

Ο Μητροπολίτης Μελίτων κατά το έτος 1959 εγκαινίασε το πρώτο νοσοκομείο Ίμβρου, συντόνισε τις εργασίες προκειμένου να περατωθούν τα κτίρια των σχολικών μονάδων στα

χωριά Γλυκύ, Σχοινούδιο και Αγρίδια, αλλά και το γυμνασιακό τμήμα της Κεντρικής σχολής Ίμβρου. Κατά το χρονικό διάστημα 1950-1963 εξωράισε, επεσκεύασε, ανακαίνισε και ανήγειρε εκ βάθρων ναούς, εξωκκλήσια και αγιάσματα στα δύο νησιά. Ελειτούργησαν επίσης στην Ίμβρο έξι κατηχητικά σχολεία, στα οποία φοιτούσαν κατά την περίοδο εκείνη περίπου 500-600 παιδιά.

Για τους νέους και τις νέες του νησιού που ήθελαν εργασία, ίδρυσε «Γραφείο Προνοίας» για να αποφευχθεί η μετανάστευσή τους από το νησί σε άλλα μέρη.

Τον Φεβρουάριο του 1963 ο Μητροπολίτης Μελίτων μετετέθη στον θρόνο της Μητροπόλεως Ηλιουπόλεως και Θείρων. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους αποχαιρετά το ποίμνιό του και λέγει: *«Τώρα που φεύγω την τελευταία μου παρακαλώ να φυλάξετε διαθήκην. Να μείνετε ορθόδοξοι χριστιανοί για πάντα, και να διαφυλάξετε την πίστη των πατέρων σας. Να μείνετε πιστοί στην γενιά σας. Να αγαπάτε την πατρίδα σας, και να εκδηλώνετε την αγάπην σας με έκδηλον ενδιαφέρον».*

Η διακονία του στους τομείς των πανορθόδοξων, διορθοδόξων και διαχριστιανικών σχέσεων του Οικουμενικού Πατριαρχείου

Όταν το 1963 ο Μελίτων μετετέθη στην Ιερά Μητρόπολη Ηλιουπόλεως και Θείρων, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας Α' ανέθεσε σ' εκείνον την υπεύθυνη και δύσκολη διακονία στους τομείς των πανορθοδόξων, διορθοδόξων και διαχριστιανικών (διομολογιακών) σχέσεων του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Είναι δε γεγονός αναμφισβήτητο ότι ο Μητροπολίτης Μελίτων υπήρξε η καρδιά και η κινητήριος δύναμη της διορθοδόξου ενότητας και του διαχριστιανικού διαλόγου, αλλά και το δεξιό χέρι του αιμνήστου Πατριάρχου Αθηναγόρου. Στην Μητρόπολη Ηλιουπόλεως και Θείρων παρέμεινε για τρία έτη, μέχρι δηλαδή τον Οκτώβριο του 1966, οπότε η Αγία και Ιερά Σύνοδος εξέλεξε αυτόν πρώτον τη τάξει Μητροπολίτη Χαλκηδόνος (1966-1989). Και στην νέα Μητρόπολή του επετέλεσε μεγάλο ποιμαντικό και εκκλησιαστικό έργο. Ανοικοδόμησε εκ βάθρων το Μητροπολιτικό μέγαρο της επαρχίας Χαλκηδόνος (1978) και επεμελήθη της ανακαίνισσεως των Ιερών ναών και των λοιπών ιδρυμάτων της επαρχίας του, ενώ μεγάλη υπήρξε η μέριμνα και φροντίδα του για την άρτια οργάνωση και λειτουργία των σχολείων σε συνδυασμό με την ανάδειξη των αριστούχων μαθητών, τους οποίους ενίσχυε με υποτροφίες για τις περαιτέρω σπουδές τους.

Από της πρώτης στιγμής που εξελέγη Μητροπολίτης του Οικουμενικού Πατριαρχείου μέχρι και το τέλος της ζωής του, υπήρξε μέλος της Αγίας και Ιεράς Πατριαρχικής Συνόδου και πρόεδρος πολλών πατριαρχικών και συνοδικών επιτροπών, αλλά και επικεφαλής ή έξαρχος του πατριαρχείου σε πολλές εκκλησιαστικές ανά την οικουμένη αποστολές. Ήταν εκείνος ο Ιεράρχης που προήδρευσε στην Α' Πανορθόδοξη Διάσκεψη στη Ρόδο και αλλού. Ήταν ο πρώτος Ιεράρχης που εκπροσώπησε το Οικουμενικό Πατριαρχείο στο Βατικανό κατά την τελετή της άρσεως των αναθεμάτων (1965). Ήταν εκείνος που συνόδευσε τον αιμνήστο Οικουμενικό Πατριάρχη Αθηναγόρα στα Ιεροσόλυμα κατά την συνάντησή του για πρώτη φορά με τον Πάπα Παύλο Στ', αλλά και κατά την επίσκεψη του Αθηναγόρα στο Βατικανό. Γι' αυτό δικαίως θεωρείται μέχρι και σήμερα ο εμπνευστής του διορθοδόξου και διαχριστιανικού

διαλόγου, αλλά και το alter ego του Πατριάρχου Αθηναγόρα, ο οποίος αξιοποιούσε τον Μητροπολίτη Μελίτωνα στις αποστολές για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του Οικουμενικού Πατριαρχείου, στις συναντήσεις των Ορθοδόξων και στις πρωτοβουλίες της Οικουμενικής Κινήσεως ανάμεσα στις διάφορες χριστιανικές ομολογίες.

Συναρωγός των αιιδίμων Πατριαρχών Αθηναγόρου και Δημητρίου

Ο Μητροπολίτης Μελίτων έδωσε πολλές διαλέξεις και ετιμήθη με διάφορες διακρίσεις και τιμητικά διδακτορικά διπλώματα. Εγνώριζε δε την αγγλική, γαλλική, ελληνική και τουρκική γλώσσα. Κατά την περίοδο 1970-1972, όταν οι φυσικές δυνάμεις του αιμνήστου Πατριάρχου Αθηναγόρα είχαν αρχίσει να τον εγκαταλείπουν, η Ιερά Σύνοδος του Πατριαρχείου με εντολή του Πατριάρχου διόρισε τον Μελίτωνα ως Πατριαρχικό Επίτροπο. Αλλά και στο διάστημα 7-16 Ιουλίου 1972, από το θάνατο δηλαδή του Πατριάρχου Αθηναγόρα μέχρι και την εκλογή του Πατριάρχου Δημητρίου, ο Μητροπολίτης Μελίτων διορίστηκε με συνοδική απόφαση Προεδρεύων της Αγίας και Ιεράς Ενδημούσης Πατριαρχικής Συνόδου, η οποία ανέδειξε τον νέο Πατριάρχη Δημήτριο.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι κατά τα τελευταία έτη της πατριαρχείας του γηραιού Πατριάρχου Αθηναγόρα (1948-1972) ο Χαλκηδόνος Μελίτων κατηύθυνε τα εκκλησιαστικά πράγματα και είχε γύρω του μία ομάδα αξίων αρχιερέων του θρόνου, με τους οποίους θα ακολουθούσε κοινή εκκλησιαστική γραμμή στις υποθέσεις του Πατριαρχείου, κατά την μετά τον Αθηναγόρα περίοδο, εάν βεβαίως εξελέγεται Πατριάρχης. Μετά το θάνατο του Αθηναγόρα (1972) όλοι οι αρχιερείς και ο λαός γνώριζαν ότι ο διάδοχος εκείνου θα ήταν ο Χαλκηδόνος Μελίτων, αλλά την τελευταία στιγμή η τουρκική κυβέρνηση διέγραψε από τον κατάλογο των υποψηφίων για τον πατριαρχικό θρόνο το όνομα του Χαλκηδόνος Μελίτωνος και άλλων αξίων υποψηφίων ιεραρχών.

Τότε στην διαμορφωθείσα οδυνηρά κατάσταση, ο Χαλκηδόνος Μελίτων παραμέρισε την προσωπική του πικρία και μαζί με την παράταξη των πατριαρχικών αρχιερέων που τον εστήριζαν, επρότεινε ως υποψήφιο για τον πατριαρχικό θρόνο τον τότε Μητροπολίτη Ίμβρου και Τενέδου Δημήτριο, ο οποίος εξελέγη Πατριάρχης και μέχρι τέλους της ζωής του είχε τον Χαλκηδόνος Μελίτωνα συνεργάτη, δεξιό σύμβουλο και άριστο συναρωγό του στα βαρύτατα πατριαρχικά του καθήκοντα.

Δυστυχώς ο Χαλκηδόνος Μελίτων κατά το έτος 1984 υπέστη εγκεφαλική συμφόρηση και απώλεσε το κέντρο του λόγου. Εκοιμήθη στις 27 Δεκεμβρίου του 1989 πλαισιωμένος από τα πολυάριθμα πνευματικά του τέκνα που τον ελάτρευαν και μεταξύ αυτών ήταν ο νυν Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, ο από Χαλκηδόνος νυν Μητροπολίτης Νικομηδείας Ιωακείμ και ο Μητροπολίτης Φιλαδελφείας Μελίτων.

Η κηδεία ετελέσθη στις 30 Δεκεμβρίου 1989 στον καθεδρικό ναό της Αγίας Τριάδος Χαλκηδόνος από τον Πατριάρχη Δημήτριο και την Ιερά Σύνοδο. Τον επικήδειο εκφώνησε ο πνευματικός του υιός, Αρχιγραμματεύς της Ιεράς Συνόδου Μελίτων Κιόρας. Ο δε ενταφιασμός του έγινε στο κοιμητήριο του αγίου Ιγνατίου Χαλκηδόνος, πλησίον των τάφων των προκατόχων του.

Ο Χαλκηδόνος Μελίτων υπήρξε ο κορυφαίος Ιεράρχης του Οικουμενικού Πατριαρχείου του 20^{ου} αιώνα. Παγκοσμίως γνωστή και διορθοδόξου – διαχριστιανικού – διαθρησκειακού κύρους εκκλησιαστική – θεολογική μορφή. Υπήρξε αριστοτέχνης ιεροκήρυκας και ομιλητής, ικανότατος και πρωτότυπος συγγραφέας, θαυμάσιος χειριστής της γλώσσας και του καλάμου, και κυρίως μοναδικός και ανεπανάληπτος λειτουργός. Δικαίως λοιπόν χαρακτηρίζεται και ως «ο Καβάφης των θεολογικών μας γραμμάτων».